

Wéber Katalin¹

AZ ECL NYELVVIZSGA ÉS A NYELVVIZSGASZINTEK

Abstract

The present article is aimed at presenting the ECL exam of Hungarian as a foreign language consisting of reading, listening comprehension test as well as written and oral communication.

Keywords: *assessment of Hungarian as a foreign language, ECL exam of Hungarian*

Kulcsszavak: *magyar mint idegen nyelvi értékelés, ECL nyelvvizsga magyar mint idegen nyelvből*

1. Bevezetés

Cikkemben az ECL magyar mint idegen nyelvi vizsgájával, szintjeivel, tudáselemeivel foglalkozom.

AZ ECL Nyelvvizsgaközpont magyar mint idegen nyelvi vizsgája Magyarországon államilag elismert, akkreditált nyelvvizsga B1, B2 és C1 szinten, s emellett nemzetközi nyelvvizsga-bizonyítványt is ad. Az A2 szintet 2014-ben akkreditálta a Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület. Az ECL Nyelvvizsgaközpont a 2015-ös júniusi vizsgaidőszaktól már A2 szintből is akkreditált nyelvvizsga-bizonyítványokat bocsát ki magyar mint idegen nyelvből.

A nyelvtanulás–nyelvoktatás–nyelvtudásmérés folyamatára vetítve egy működő magyar mint idegen nyelvi vizsga előfeltétele az, hogy a vizsgarendszer rendelkezzen az idegennyelvtudás szegmenseinek (a magyar mint idegen nyelv esetében pl. Hege-dűs 2005) szintre bontott követelményrendszerével. Ahogyan a tankönyvek, tanmenetek is a Közös Európai Referenciakeret szintjeihez illeszkednek a különféle idegen nyelvek, szillabuszok, nyelvtanítási stratégiák, nyelvvizsgák összehasonlíthatósága érdekében, úgy az ECL magyar mint idegen nyelvi vizsga specifikációi is leírják a Közös Európai Referenciakerethez illesztett A2, B1, B2, C1 szinten elvárt magyar mint idegen nyelvi tudás kompetenciáit. Vannak azonban a magyar mint idegen nyelvi tudásnak olyan területei, amelyekre nézvést a KER is csak érintőleges, kevés eligazítást ad. Ilyen a nyelvsajátos szókincs és a nyelvtan, amelyeknek a szintekhez igazítását a nyelvvizsgarendszer specifikációi dolgozták ki.

¹ Wéber Katalin, Pécsi Tudományegyetem, Idegen Nyelvi Titkárság, ECL Országos Nyelvvizsga Központ, Pécs, weber@inyt.pte.hu

2. Az ECL nyelvvizsga szintjei

2.1 A Közös Európai Referenciakeret és az ECL

A KER hat szintjéből az ECL nyelvvizsga 4 szinten évente két alkalommal (június és december) működtet nyelvvizsgát. A nyelvvizsgázó egy ún. önértékelési skála kitöltésével (lásd pl. www.keronline.hu) vagy az ECL honlapján (www.ecl.hu) is közzétett szintkövetelmények alapján maga is tájékozódhat arról, hogy melyik szinten is kellene a nyelvvizsgát letennie (addig megszerzett nyelvtudásához viszonyítva) az ECL nyelvvizsgarendszer által felkínált vizsgaszintekből. Rendszerint azonban az oktatóhelyek vagy a magyar mint idegen nyelvet oktató tanár kalibrálja diákja tudását valamelyik nyelvvizsgaszinthez:

Az államilag elismert nyelvvizsga szintjei	Az ECL vizsgarendszer szintjei	Az Európa Tanács hatfokú skálájának szintjei
<i>Nem akkreditálható</i>	–	Mesterszint – C2
Felsőfok	ECL „C1” szint: magyar	Haladó szint – C1
Középfok	ECL „B2” szint: magyar	Középszint – B2
Alapfok	ECL „B1” szint: magyar	Küszöbszint – B1
<i>2014-től akkreditált</i>	ECL „A2” szint: magyar	Alapszint – A2
<i>Nem akkreditálható</i>	–	Minimumszint – A1

Az akkreditált nyelvvizsgák szintillesztési folyamatának (lásd erről bővebben Huszti–Háry 2005, Szabó 2011) követelményeit pontosan előírja az *Akkreditációs Kézikönyv* (lásd www.nyak.hu). Természetesen ezeket a folyamatszerű követelményeket, mint amilyen például a tesztrók KER-ismereteinek tréningelése, a tesztek itemekre bontott szintillesztése és előtesztelő populáción történő kipróbálása, a vizsgaközpontnak összhangba is kell hoznia magának a nyelvvizsgának a sajátosságaival, teszt- és feladattípusaival, mérési gyakorlatával.

Habár a Közös Európai Referenciakeret deskriptorai nem egyszerűen a készségekhez kötött kompetenciákat írják le, hanem eleve komponenseken, részterületeken működtetett készségek (pl. anyanyelvűek közötti társalgás vagy médiából közvetített hanganyag megértése) fokáról adnak leírást, a KER mégsem részletező olyan mértékben, hogy a leírtakat a magyar nyelv sajátosságaihoz, gazdag grammatikai alrendsze-

réhez, és idegen nyelvként való oktatásának akár régebbi vagy újabb gyakorlatához közelítené. Ennek – azon túl, hogy a természetes nyelvekre általában hivatkozik – elsősorban az az oka, hogy a KER a kommunikatív nyelvtudást, azaz a meghatározott kommunikációs célú nyelvhasználatot tekinti az idegen nyelvi tudás lényegének. (A szociolingvisztikai és pragmatikai kompetencia értékelése az ECL vizsgán is megjelenik a produktív készségek, azaz a szóbeli és az írásbeli kommunikáció értékelésének szempontjai között). A nyelv minden, a tanítási gyakorlatból ismerős olyan területe, mint a szókincs vagy az alaktani formák a kommunikatív értékű megszólalás (vagy írás) érdekében implicit módon jelenlévő, de nem részletezett tudáselemekként feltételeződnek benne.

A komplex nyelvi tudást a tanítási gyakorlat graduálja, sorrendezi, és különösen a nyelvtani jelenségeket magyarázza is. Míg a tanításmódszertan, a nyelvoktatás, a nyelvtanulás tehát elemzi, szétbontja, majd pedig egymásra építi az idegen nyelvi tudás részeit, addig a kommunikatív kompetenciát középpontba állító KER esetében a részek újra együvé integrálódnak.

A kommunikatív magyar mint idegen nyelvi tudást mérő ECL vizsga esetében is (Husztai 2002) a többi tizennégy ECL vizsganyelv tesztjéhez hasonlóan az alapvető mérési egység a szöveg. A tesztfeladatok szövegek központúak, annak ellenére, hogy pl. az A2 szint esetében szövegről csak igen redukált értelemben beszélhetünk (pl. begyakorlott panelekből álló rövid dialógus vagy rövid, alapvető szókincsre támaszkodó információkat hordozó mondatok képezik a szöveget).

Az ECL magyarvizsgán elsődlegesen a szövegegész globális és lokális megértésére helyeződik a hangsúly, amit a megértési pontokon, mérési egységeken (itemeken) ellenőriz a teszt. A sokszor emlegetett gazdag morfológia, mint például az igeragozás vagy az esetrendszer a főnevek esetében mint a megértés, a kommunikatív üzenet befogadásának eszköze csak a használatban, implicit módon jelenik meg. Tehát az ECL magyarvizsgán nincsen explicit nyelvtani teszt. A nyelvi formák helyes használata úgy a produkció (beszéd, fogalmazás), mint a recepció (olvasás- és hallásértés) szintjén mégis megjelenik, csak éppen használatukban, működésükben, a megértés elengedhetetlen részeként. A kommunikatív ECL magyarvizsga a KER-hez hasonlóan integráns módon kezeli a magyar mint idegen nyelvi tudás elemeit.

2.2 Az ECL vizsga elvei, tesztírási gyakorlata

A vizsga négy készséget mér, két produktív készséget („szóbeli kommunikáció” és „írásbeli kommunikáció”) és két receptív készséget („olvasott szöveg megértése” és „hallott szöveg megértése”). A tesztek mintavétele vagy mintaadása kettős, azaz mindig két egymástól sajátosságaikban és tematikájukban különböző szövegen alapuló feladat tartozik egy készséghez. Magától értetődően a szövegek nehézségi fokával részben összefüggő tematikájuk, terjedelmük és az ezekkel együtt járó nyelvi formákat illető komplexitásuk is szintről szintre nehezedik. Ugyanakkor a két feladat típusában is eltér egymástól: egyikük mindig diszkrét pontosan értékelhető (pl. feleletválasztós), a másik

leggyakrabban rövid választ igénylő szemi-objektív feladat, ún. nyitott kérdés. Azonban ugyanazon feladattípus itemsora is tartalmazhat nem jelentős mértékben nehezebb itemeket. Például a felsőbb szintű (B2, C1) szövegek implikált jelentéstartalmaira egyes itemek rákérdezhetnek a rövid választ igénylő feladat esetében. A nem explicit, nem szó szerinti vagy nem lokális információkra kérdező itemek intenzívebb szövegértést igényelnek a vizsgázótól.

Felmerülhet az a kérdés, hogy maguknak a szövegeknek a nehézségi foka miként állapítható meg. Különösen akkor, ha a KER – mint említettem – kevésbé specifikálja a szókinccselemeket. Az ECL nyelvvizsgarendszer mindegyik vizsganyelvére és mindegyik vizsgaszintre vonatkozóan specifikálta a vizsgán elvárt témákat, amelyek irányadóak a szinthez társított szókinccskövetelményekkel kapcsolatosan. Ezen kívül a vizsgaspecifikáció meghatározza az egyes szinteken elvárt beszédaktusokat, a morfológiai és szintaktikai magyar mint idegen nyelvi tudás elemeit. A tesztírási gyakorlat az előbb említett tematikai bontáshoz és ECL-sajátos specifikációkhoz igazodik.

A címszavakra épülő szintre bontott tematika megtalálható az ECL honlapon. A tematikai bontás egyrészt mutatja azt, hogy a felsőbb szinteken már specifikusabb és komplexebb témák is szerepelnek, másrészt pedig távolról bár, de a témák utalnak is a lehetséges lexikára. Egy valamiféle idealizált beszélőre kivetített, elvárt szókinccs, melynek terjedelme nehezen számszerűsíthető a szóképzés vagy a felsőbb szinteken megjelenő idiomatikus fordulatok miatt, amúgy sem jelölhető ki éles határokkal. Kereteire, strukturáltságára azonban következtetni lehet a témakörökből.

Az alábbi táblázat összefoglalja a szintenként növekvő, elvárt szószámot, a feladatok számát és a teszt kitöltésére hagyott időt. A hallott szöveg megértésénél (ahol az időtartamba a szinthez igazított instrukció és a kétszeri meghallgatás is beszámítandó) a szószámnál megbízhatóbb a hallott szöveg időtartama (és természetesen a KER releváns deskriptorai által is körülírt beszédsebességnek is illeszkednie kell a szinthez):

Szintek	A2	B1	B2	C1
Olvasott szöveg megértése	500–600	600–700	800–1000	1000–1300
Írásbeli kommunikáció	150	250	400	600
Hallott szöveg megértése	20–25 perc	25–30 perc	30–35 perc	35–40 perc

Az ECL specifikációit, szintkövetelményeit magyar mint idegen nyelvi oktatási tapasztalatokkal rendelkező szakértői csapat alakította ki. A nyelvvizsga korábban említett holisztikus elvei, szövegközpontúsága, a kommunikatív kompetenciát, a használatalapú nyelvi tudást előtérbe helyező szemlélete miatt a követelményrendszernek nem

szükséges olyan mértékben részletezőnek lennie, mint egy nyelvtanítási tanmenetnek. Mindazonáltal a tesztírási gyakorlatban követendő zsinórmértékként rögzíti egy adott szinten elvárt nyelvtani tudáselemeket. Példaként említhető az, hogy az A2 szinten inkább a felszólító mód kifejezésének elkerülő stratégiái kapnak szerepet. A KER-hez illesztett ECL nyelvvizsga a kommunikálni tudást várja el a nyelvtanulótól, amihez hozzátartozna a felszólító formát alkalmazó kérések használata. Ám a felszólító mód olyan komplex alaktani ismereteket igényelne a nyelvtanulótól már A2 szinten, aminek a teljességét ezen az alsóbb szinten nem vár el a nyelvtanulótól az ECL nyelvvizsga.

Természetesen jelen tanulmányban nem közölhető a teljes követelményrendszer, de néhány részlet a szintenkénti elvárásokból helyet kaphat. A következőkben a KER szerint alapvetően a „mindennapos, számára ismerős” helyzetekben eligazodni képes A2-es szintű nyelvtanulónak a vizsgán elvárt beszédcselekvéseiből álljon itt példa:

1. kommunikáció létesítése és fenntartása (írásban a nyelvhelyességi szabályok figyelembe vételével)
2. társas kapcsolatok létesítése
 - 2.1. üdvözlés (találkozáskor és búcsúzáskor)
 - 2.2. bemutat(koz)ás
 - 2.3. köszönetnyilvánítás
 - 2.4. figyelemfelhívás
3. személyes információcsere
4. személyek, helyek és dolgok térbeli meghatározása
5. személyek, helyek és dolgok azonosítása és leírása
6. személyes viszonyulás (kedvelés/szeretet, elutasítás, tetszés-nemtetszés, előnyösség/dicséret), összehasonlítás kifejezése
7. ajánlat/javaslat, kérés, meghívás, engedély megfogalmazása; elfogadás-visszatartás kifejezése
8. események időbeli elbeszélése
 - 8.1. múltbeli eseményekről és cselekvésekről szóló információkat nyújtani és megérteni
 - 8.2. szokványos eseményekről és cselekvésekről információkat adni és megérteni (jelen)
 - 8.3. jövőbeli eseményekre és cselekvésekre utaló információkat adni és megérteni
9. bocsánatkérés
10. adatokra, időpontokra, mennyiségekre, számokra, árakra, időjárásra stb. vonatkozó sajátos információkat adni és megérteni.

A szintaxis tekintetében elvárt az alapvető állító és tagadó kijelentő mondatok, a kiegészítendő és eldöntendő kérdések, a körülírással felszólítások (*Tessék / Szíveskedjék / Legyen szíves + infinitívus*); a körülírással jövő idő kifejezése (jelen idővel), az ige és bővítményei, esetleg alapvető vonzatai. A nyelvtanulónak tudni kell használnia a mellékneveket, a határozókat, néhány módbeli segédigét, a határozott és határozatlan tár-

gyas szerkezeteket. Nem kell azonban ezen a szinten képeznie *hogy*-os mondatokat vagy igeneveket. Ami pedig a morfológiát illeti, a napi cselekvéseket kifejező igéket kell ismernie (ideértve az ikéseket is), ezeket azonban mindkét ragozásban. Magától értetődően elvárt a létige ismerete is vagy a legalapvetőbb igekötőké. Tudjuk, mindez már éppen elég nehézséget hordoz az A2-es szintű nyelvtanulók számára.

3. Értékelés

3.1. Értékelés és készségek

Az ECL magyar mint idegen nyelvi vizsga három készséget („olvasott szöveg megértése”, „hallott szöveg megértése” és „írásbeli kommunikáció”) írásos formában tesztel. Az olvasási és a fogalmazási feladat esetében ez magától értetődő. A hallásértés esetében ugyanez már nem triviális. Ez utóbbi készséget is tehát írásos formában méri az ECL vizsga és nem a szóbeli kommunikáció vizsgarészben. Az írásos tesztelési gyakorlat ki-
hat az értékelés szempontjaira is. Így például az írásosan mért hallásértési tesztben a vizsgázó betűzési vagy nyelvtani hibái nem számítanak bele az értékelésbe, mert ennek a vizsgarésznek a kommunikált tartalom megértésének tesztelése a cél. Ugyanakkor a nyelvtanuló írásbeli készségeit mérő írásbeli kommunikáció tesztben az értékelési szempontokban külön szerepel a nyelvtani tudás, a helyes betűzés, szövegtagolás (a lexikális és a stílusra, a regiszterek ismeretére vonatkozó tudáselemek mellett). Vagyis adott értékelési szempont súlyozottan a releváns készség tesztjénél válik az értékelés részévé.

Az írásbeli és a szóbeli kommunikáció vizsgarészeknél, azaz a produktív készségek esetében öt értékelési szempont mentén adják az értékelők egy ötfokú skálához illeszkedő pontszámokat. A receptív készségeknél a két diszkrét pontos feladat kétszer tíz ítemet tartalmazó tesztjében összesen 25 pontot kaphat a vizsgázó. (Azaz egy ítem több mint 1 pontot ér.) A négy készség tesztjén maximálisan 100 pontot kaphat a vizsgázó.

3.2. Megfelelési szint

Az ECL komplex nyelvvizsga két vizsgarészből áll: írásbeli és szóbeli vizsgarész. Az olvasott szöveg megértése és az írásbeli kommunikáció készségek együttesen alkotják az írásbeli részvizsgát. A hallott szöveg megértése és a szóbeli kommunikáció készségek adják együttesen a szóbeli részvizsgát. A vizsgázó nemcsak komplex, hanem részvizsgát is tehet. A vizsgázó akkor felel meg a nyelvvizsgán, ha részvizsgánként átlagosan legalább 60%-os teljesítményt nyújtott úgy, hogy mindegyik készségen legalább 40%-os teljesítményt elért. Azaz adott esetben hiába ért el az egyik részvizsgán akár 60% fölötti pontszámot, ha a részvizsgát alkotó egyik készség tesztjén kevesebb, mint 40%-nyi teljesítményt nyújtott.

Összességében elmondható, hogy a vizsgázó a KER szintjéhez illesztett ECL nyelvvizsgán akkor felel meg és magyar mint idegen nyelvi tudása akkor feleltethető meg a Közös Európai Referenciakeret adott szintjével, ha a komplementer készségek esetében is megközelítően azonos, megbízhatóan stabil, egymással összhangban álló, szintjében közel álló kompetenciákkal rendelkezik. Ezeknek a kompetenciáknak a részletes bemutatását, a vizsgán elvárt követelményrendszer részleteit és az ECL vizsga specifikációit egy vizsgázóbarát és a felkészítő tanárt is segítő könyvben (*Hogyan menjünk át az ECL magyar mint idegen nyelvi vizsgán?*) szeretnénk a jövőben közzétenni.

Irodalom

- Hegedűs Rita 2005: *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések*. Budapest: Tinta Kiadó.
- Husztai Judit – Hány László: 2005: Az ECL nyelvvizsga szintjeinek harmonizálása a CEFR vizsgaszintjeivel. In: Klauzy Kinga, Kegyesné Szekeres Erika (szerk.) *A világ nyelvei és a nyelvek világa: Soknyelvűség a gazdaságban, a tudományban és az oktatásban*. XV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus Miskolc, 2005. április 7–9. 317–321.
- Husztai Judit 2002: Kommunikatív szempontok a nyelvvizsgán. In: Szűcs Tibor, Kárpáti Eszter (szerk.) *Nyelvpedagógia*. 166–173.
- Szabó Gábor 2011: Relating language examinations to the CEFR: ECL as a case study, In: Waldemar Martyniuk (szerk.) *Aligning Tests with the CEFR Reflections on Using the Council of Europe's Draft Manual*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 133–144.
- Wéber Katalin 2011: Testing Hungarian as a Foreign Language: Text in Focus, *Berliner Beiträge zur Hungarologie* 16 pp. 223–234.
- Wéber Katalin 2013: Elvárt és használt szintaktikai szerkezetek megoszlása B1, B2 és C1 szintű magyar mint idegen nyelvi fogalmazásfeladatokban, In: Szűcs Tibor, Nádor Orsolya (szerk.) *Hungarológiai Évkönyv* 14. Pécs: Dialóg Campus Kiadó. 63–73.

Online források:
www.ecl.hu
www.keronline.hu